

A megbélyegzők felelőssége

VISSZHANG - LXVII. évfolyam, 19. szám, 2023. május 12.

Az ukrajnai háborúval kapcsolatban az *ÉS*-ben ismét az egyetemes orosz (és szovjet) kultúrát a birodalmi politika és gondolkodás hordozójaként megbélyegző írás olvasható – ezúttal Agnieszka Matusiak, a Wrocław Egyetem professzora tollából (*A kivégzett újjászületés 3.0, ÉS, 2023/16., ápr. 21.*).

Előrebocsátom: Ukrajna megtámadása elfogadhatatlan agresszió, az orosz hadsereg szörnyű bűnököt követ el, az ukránok igazságos háborút vívnak, az ukrán társadalom fájdalmai és oroszellenes érzelmei, valamint az ukrán nacionalizmus felerősödése érthető. Egy magát tudományos kutatónak és európeérnek tartó szerző vádjai viszont nem.

Matusiak az elrettentő példaként felhozott Dosztojevszkij, Gorkij vagy Bulgakov műveit visszamenőleg a mai politika és az ukrán nemzeti újjászületés vagy nacionalizmus szemüvegén keresztül nézi és ítéli el. *„Tehát így állunk, a nagy, csodás irodalom, az orosz kultúra is felelős azért, ami ma történik Bucsbán, Irpinyben...”* – írja, sőt még az orosz vagy szovjet zeneművek élvezőit is elítéli: *„...nem tudják vagy nem akarják észrevenni, hogy az agresszív birodalmi hódítás milyen veszélyes potenciálja rejlik a »nagy orosz kultúrában«*”. Ah, ez a Csajkovszkij és az *1812* (nyitány) vagy *„...Prokofjev és monumentális operája, a Háború és béke, az orosz fegyverek patetikus magasztalása...”* – idézi a szerző egy másik pamfletből. Most tekintsünk el attól az apróságtól, hogy az oroszok (és velük együtt az ukránok is) 1812-ben Napóleon seregeivel szemben éppúgy a hazájukat védték, mint ma az ukránok. A lényeg az ilyenfajta megközelítés abszurditása.

Oroszország egy soknemzetiségű birodalom volt, az orosz írók nacionalizmusa a birodalmi nacionalizmus jegyeit hordozta – de ezt ma számonkérni éppolyan dőreség, mint mondjuk Mickiewicz vagy Petőfi más nemzetekkel szemben szintén érzéketlen nacionalizmusát, egyáltalán az alkotók aktuálpolitikai nézeteit. Stendhal Napóleon magas rangú hivatalnok és a francia „gloire” híve volt, de ettől még nem lehet felelőssé tenni a francia gyarmatosítók későbbi algériai bűneiért.

Putyin agressziója és az ukrán lakosság szenvedése nem teszi elfogadhatóvá az általános oroszellenességet, főként pedig az orosz kultúra visszamenőleges megbélyegzését. Ki kell végre mondani: ez az egyre erősödő, egyértelműen politikai indíttatású kultúraszemlélet és az orosz kultúra egyre hangosabban követelt bojkottja a totalitárius rendszerek: fasizmus, sztálinizmus kultúrafelfogását tükrözi. Egykor Bulgakov nem domborította ki eléggé a proletariátus történelmi szerepét – most Matusiak szerint az a bűne, hogy regényében nem viseltetett kellő tisztelettel Petljura atamán (amúgy zsidóellenes pogromokban jeleskedő) seregével szemben.

Ez a narratíva épp a konfliktus lényegét és az ukránok igazságos ügyét homályosítja el, hiszen lényegében felmenti Putyint, amikor egy kalap alá veszi az orosz kultúrával, az orosz értelmiséggel és néppel.

A cikk történelmi csúsztatásaira most nem térek ki – csak megjegyzem, hogy a történelmi bűnököt illetően nemcsak az oroszoknak, hanem más nemzeteknek is van mivel szembenézniük. A genetika emlegetése mellett azonban nem lehet szó nélkül elmenni. *„Itt van előttünk az antivilág a maga hagyományával, az antiemberiség a maga rituáléjával. Nagyon súlyos genetikai öröklődés van előttünk”* – idézi a szerző Jurij Andruhovicsot, aki az orosz katonák bucsai büntetteit összekapcsolja egy korábbi orosz(szovjet) büntettel. Vagyis „ezek” genetikailag ilyenek. Ezt az elméletet már másokkal szemben is megcsillogtatták – az ismert eredménnyel.

